

FARDATXO PER DINAR?: EDUCAR PER A LA TOLERÀNCIA DES D'UNA PERSPECTIVA INTERCULTURAL

Boro Miralles

Una de les característiques que millor ajuden a definir la nostra societat contemporània és la pluralitat de models culturals amb maneres de viure i entendre el món diferent a la nostra.

Aquest pluralisme cultural ha de ser tractat dins l'àmbit educatiu que a nosaltres ens pertoca mitjançant el diàleg, la comprensió, el respecte i la tolerància necessàries per erradicar les pors a perdre la pròpia identitat i els avantatges en el mercat laboral, fonamentant alhora una forma d'educar sustentada en el fet que la variada realitat multicultural, si ho enfocam sota principis d'interculturalisme, igualtat, justícia i dret a la diferència, conté en sí mateixa un potencial de creixement personal i col·lectiu enorme.

Així mateix, des del punt de vista de la pedagogia social, un model educatiu intercultural suposa entendre la interacció de cultures en un plànol d'igualtat, configurant una realitat dinàmica on la diversitat s'entén com un element enriquidor per tothom. El fet d'assumir aquesta idea i dur-la a la pràctica és una manera de

neutralitzar les tensions discriminatòries que s'han anat introduint dins el sistema educatiu unides a la idea d'èxit, l'exaltació del triomf individual, la cursa per la competitivitat... connectades als canvis que es venen produint en el teixit socio-econòmic dels darrers anys.

El tractament d'un projecte d'educació per a la tolerància com un **eix transversal** present en el currículum, no ha de ser una declaració de bones intencions pedagògiques amb tufet de *kumbayàs* o d'un senzill reconeixement per part del professorat de la seva importància educativa però amb poc de ressò en la pràctica docent, sinó que hauria de cercar una implementació intencio-

nal i planificada amb els següents objectius:

1. Sensibilitzar personalment i col·lectivament l'alumnat per evitar les actituds de discriminació, racisme i xenofòbia de grups socials o cultures diferents, que generen un tracte d'inferioritat o rebuig per motius econòmics, culturals, ideològics, socials o de característiques físiques externes.

2. Aprendre maneres noves de pensar i d'actuar davant fenòmens com el **multiculturalisme** —com a fet ja present en la nostra societat— i l'**interculturalisme** —com a projecte de convivència al qual aspirar i assolir—, per incorporar altres valors que acceptin el **mestissatge cultural** en igualtat de drets com un factor enriquidor i positiu per al desenvolupament personal i de col·lectivitats.

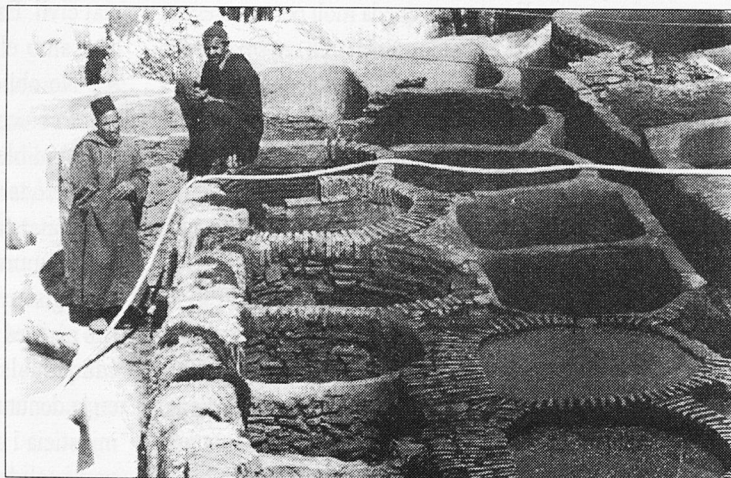
3. Comprendre que formar-se en la tolerància democràtica i la solidaritat ha de derivar en la necessitat de l'acció i en la presa de decisions per a la resolució de problemes concrets mitjançant la participació activa en entitats ciutadanes, moviments alternatius, Organitzacions no Governamentals (ONG), voluntariat, etc.

En conseqüència, cal dotar el projecte d'unes característiques adients als temes transversals, tenint present que anirà dirigit als i les alumnes però també al seu àmbit d'influència més proper.

Alguns d'aquests trets són:

a) Els continguts han d'impregnar el currículum amb presència i intensitat adequada a cadascuna de les àrees d'ensenyament.

b) Tractarà temes actuals com ara el racisme, la xenofòbia, la discriminació, la segregació, la violència racial, el multiculturalisme, l'interculturalisme, la solidaritat, la tolerància,... sobre els quals hi ha una necessitat de sensibilització social per poder afrontar

Els artesans tintorers de Fez viuen fora de l'industrialisme occidental

tar els efectes negatius que es van detectant respecte a aquests fenòmens en amples sectors de la societat.

c) Aquests temes incideixen en la vida de tot ésser humà i en la col·lectivitat de forma palesa i afecten les persones tant a nivell intel·lectual, emocional, vital i en la seva actuació ètico-política.

d) Un programa d'educació intercultural s'ha de dissenyar valorant el context socioeconòmic i cultural, i les necessitats específiques del perfil global del col·lectiu de l'alumnat.

Així doncs es tracta de formular orientacions per al seu desenvolupament concret que s'insereixin en unes estratègies metodològiques que contemplin, per una banda, evitar el perill de difuminació entre la complexitat de la pràctica pedagògica quotidiana i, per una altra, que se sistematitzin les orientacions i actuacions a dur a terme des d'una perspectiva anti-racista, tolerant i intercultural.

ALGUNS EXEMPLES PER A UNA INTERVENCIÓ EDUCATIVA

1. Comentar alguna experiència discriminatòria o de solidaritat propera que en susciti el debat dins la classe.

2. Treballar sobre retalls de premsa relacionats amb els temes tractats (les transparències serien un bon recurs didàctic)

3. Explotació pedagògica del vídeo de la campanya "Democràcia és igualtat", promoguda per una plataforma d'ONGs d'àmbit estatal en col·laboració amb el Ministeri d'Afers Socials, l'any 1993.

4. En aquest mateix sentit, encara que d'una forma més institucional, hi ha el material de la "Campanya Europea de la Joventut contra el Racisme, la Xenofòbia, l'Antisemitisme i la Intolerància" promoguda pel Consell d'Europa per l'any 1995, amb l'eslògan "som diferents, som iguals".

5. Projectió de pel·lícules que permetin

l'intercanvi d'opinions (veure Annexe 1).

6. Posar exemples de comportaments de maneres de viure diferents segons la pertinença a una cultura o una altra, per tal de fomentar l'adopció de punts de vista no etnocèntrics ¹.

7. Comentari de textos sobre un dossier de documents preparats per a tals menesters (vg. Annexe 2).

8. Passa'm a l'acció? Donar a conèixer la tasca de les ONGs, moviments ciutadans, sindicats, que lluiten per la no discriminació de les poblacions "diferents", així com informar-se sobre el VOLUNTARIAT, amb tot el seu ventall d'actuacions i, en qualsevol cas, veure les possibilitats d'implicació personal com a gest de solidaritat i desenvolupament personal.

9. Estar atents a les exposicions o manifestacions culturals i artístiques d'altres cultures que es facin a casa nostra.²

PETIT GLOSSARI DE SUPERVIVÈNCIA PER AL PROPER SEGLE

DISCRIMINACIÓ.— Exercir un tracte d'inferioritat a unes persones o col·lectivitat per motius racials, religiosos, polítics, culturals, lingüístics, físics, d'opció sexual, per determinades malalties, etc.

ESTEREOTIPUS

CULTURAL.— Característiques que s'atribueixen a un grup humà per generalitzar el seu comportament, aspecte, hàbits, etc. que arriben a formar opinions prefixades i socialment compartides. Els estereotipus envers col·lectius minoritaris mantenen i reforcen la seva segregació i discriminació: "tots els gitanos són delinqüents", "els negres són malfeiners i fan pudor", "els sudaques són

interessats i xarrais", "els moros són masclistes i bruts", etc.

INTERCULTURALISME.— Presuposa la coexistència de cultures diferents en una mateixa societat en termes d'igualtat, rebut-

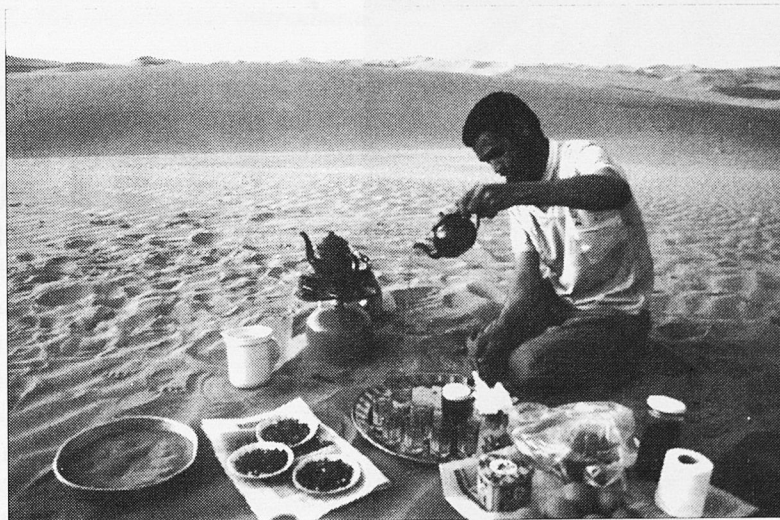
jant el predomini d'una sobre l'altra i evolucionant cap a l'assoliment d'una interdependència enriquidora basada en la valoració i el mutu reconeixement.

MESTISSATGE DE CULTURES.— És

el resultat de la interacció entre pobles diferents en una mateixa societat on la cultura dominant no es manté sense transformar-se. Com a resultat apareix una nova cultura que hauria d'assimilar el mestissatge com un impacte positiu i enriquir-se en la diversitat, tant en aspectes econòmics com socials.

MULTICULTURALISME.

Acceptació del fet que en un mateix context conviuen grups ètnics i cultures

La cultura del té al Sàhara algerià: tot un símbol d'hospitalitat

diferenciades, respectant els trets de cadascuna però sense incorporar els elements enriquidors de la diversitat del conjunt de grups socials.

PREJUDICI.— Idees preconcebudes, sentiments o opinions negatives i desfavorables adoptades sense fonament vers unes persones o grups i derivades del seu propi desconeixement.

RACISME.— Actitud ideològica que propugna la inferioritat de les persones en base als diferents aspectes exteriors o al seu origen social o cultural, justificant així la seva explotació econòmica, a discriminació social i inclús les accions violentes en la seva contra. El racisme sorgeix dels prejudicis d'un col·lectiu dominant que posseeix el poder per manifestar la seva autoritat i control sobre *els altres*.

Com confirma la biologia molecular no

existeix diferència genètica entres essers humans de diferent aspecte exterior, així parlar de RACES avui ja no té sentit, essent molt més encertat referir-nos a POBLES, ÈTNIES O CULTURES.

SEGREGACIÓ.— Creença que cada cultura ha de desenvolupar-se separatament de les altres en un espai propi, però no en termes d'igualtat i respecte sinó en relacions de domini d'un col·lectiu majoritari que segrega i un altre minoritari que és segregat.

SOLIDARITAT.— És la consciència personal i col·lectiva d'interdependència entre totes les formes de vida de la Terra; la disponibilitat per a l'ajuda mútua amb les persones desfavorides i amb les minories marginades; l'acció d'esforç i sentiment envers el benestar i l'harmonia del Planeta i tots els seus habitants.

TOLERÀNCIA.— Respecte per les diferències de les identitats de persones i grups que integren una comunitat. És triar per damunt de tot el valor de les persones com éssers humans, en la seva dignitat, el seu pluralisme cultural i ètnic com a base ètica per una convivència autènticament democràtica. S'oposa radicalment a la INTOLE-RÀNCIA que expressa odi racial, sexual, religiós o qualsevol altre comportament que denigri, discrimini, segregui o exerceixi violència a minories pel fet de ser, pensar o actuar de forma diferent.

XENOFÒBIA.— Característica de la intolerància que s'utilitza per descriure l'odi i l'hostilitat front a persones que procedeixen d'altres països o grups ètnics minoritaris als quals no es pertany. Es genera sovint en indrets on existeixen minories culturals no integrades en la societat majoritària.

ALNO®

La cuina
menys comú
del mercat

PROCUINE STUDIO
MOBILIARI DE CUINA

C/ Cecili Metel, 5A
Tfs.: 71 75 61 - 71 06 49
Palma de Mallorca

ANNEX 1

- “Easy Rider”, Denis Hooper (EEUU), 1969.
- “Donde duermen las verdes hormigas”, de Werner Herzog (Alemanya), 1979.
- “El hombre elefante”, David Lynch (EEUU), 1980.
- “La selva esmeralda”, John Boorman (Anglaterra), 1983.
- “Salam Bombay”, Mira Nair (Índia), 1986.
- “Sammy y Rosie se lo montan”, Stephen Frears (Anglaterra), 1987.
- “Grita Libertad”, Richard Attenborough (Anglaterra), 1987.
- “Arde Mississipi”, Alan Parker (EEUU), 1989.
- “Haz lo que debas”, Spike Lee (EEUU), 1989.
- “Mamá, hay un hombre blanco en tu cama”, Colline Serreau (França), 1989.
- “Las cartas de Alou”, Montxo Armendáriz (Euskadi), 1989.
- “Los chicos del barrio”, John Singleton (EEUU), 1990.
- “Eduardo Manostijeras”, Tim Burton (EEUU), 1990.
- “Mississipi Masala”, Mira Nair (EEUU), 1991.
- “Niños robados”, Gianni Amelio (Itàlia), 1992.
- “Fresa y chocolate”, Gutiérrez Alea (Cuba), 1993.
- “Baraka. El último paraíso.”, Ron Fricke, 1992.
- “Filadelfia”, Jonathan Demme (EEUU), 1993.
- “Lamerica”, Gianni Amelio (Itàlia), 1994.

ANNEX 2

DOSSIER DOCUMENTAL

- ACOSTA, O. Y E. MARTIN: *Xenofobia y racismo*. Materiales curriculares de ESO, área de lengua castellana y literatura. Ed. Popular/Jóvenes Contra la Intolerancia, Madrid, 1993, dos toms: llibre per a l'alumnat i per al professorat.
- ALCOBERRO, A. D. FREIXENET, I. C.-A. TREPAT: *Ciències Socials 2*. Barcanova, Barcelona, p. 110-125.
- AMOROS, A. I P. PEREZ: *Per una educació intercultural*. M.E.C.³
- BERTRAN, M.: “Refugiados en España. Una interminable carrera de obstáculos”, *Integral*, 119 (novembre 1989) p. 4-9.
- CALVO, T.: *Los racistas son los otros. Gitanos, minorías y Derechos Humanos en los textos escolares*. Editorial Popular, Madrid, 1989.
- CASTELLANO, K; G. PEREZ Y G. LEJAREGUI: “Voluntarios de la bondad”, *El País Semanal*, 201 (diciembre 1994) p. 16-28.
- CEINOS, P.: “Millennium. Sabiduría tribal y mundo moderno”, *Integral*, 158 (febrer 1993) p. 25-30.
- FENOSA, X. i A. NICOLAU: *Ecologia*. El Roure, Barcelona, 1992, p.83-90.
- GALLART, I.: “Refugiados, huir del terror”, *Integral*, 175 (juliol 1994) p. 44-48.
- MIRALLES, B.: *Les altres cultures i el Medi Ambient*. Guia

personal de nous valors ecològics, Fundació Bancaixa. Col. Bancaixa i el Medi Ambient. València, 1995.

- ROJAS MARCOS, L.: *La ciudad y sus desafíos*, Espasa-Calpe, Madrid 1993, p.160-169.
- VARIS: “Culturas Mestizas”, *Integral*, 159 (març 1993) p. 51-60.
- VARIS: “Carida, ayuda a conciencia”, *Integral*, 178 (octubre 1994) p.49-58.

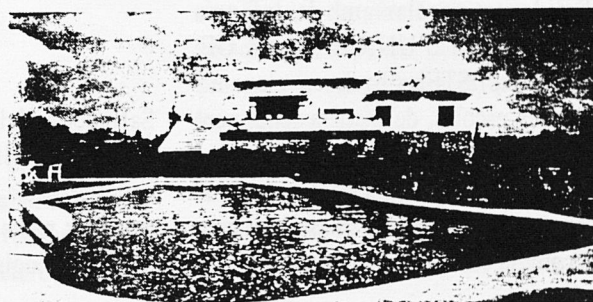
Notes:

¹ Com a suggeriment podrien servir els documentals antropològics i etnogràfics en la línia de “Mil·lennium”.

² A Palma s’han fet en els darrers dos anys: “El país Dogon”, “Un Altre País. Escapes Africanes”, “L’art de la nació buriata” i una exposició de Metges sense Fronteres sobre la vida quotidiana a països del Tercer Món.

³ En aquest llibre trobareu un interessant llistat que us poden servir com a material de suport que inclou bibliografia general, revistes i butlletins, literatura infantil i juvenil, materials didàctics per al treball dins l’aula i una agenda de direccions de les institucions on es pot sol·licitar part del material ressenyat.

Confia la construcció
de la seva piscina o pista de tennis
a uns autèntics professionals

TECNOSPORT

C/ Gremi dels Boters, 19 - 07009 Palma
Telèfon: 43 02 00 Fax: 42 14 80